

En scen på kolera-kyrkogården i
Norrköping 1853 : från de af
Härjaren sköfl...

59 C Br.

Roman
So.
(Pov)
1853

EN SCEN

PÅ

Kolera-Kyrkogården

i

NORRKÖPING

1853.

Från de af Härjaren sköflade
också ett Minne och ett Testamente.

STOCKHOLM, 1854.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

BOHN & CO

BY

JOHN BROWN

1858

1858

Printed and Published by
JOHN BROWN & CO, 15, N. B. ST.

1858

STOCKHOLM 1858

J. A. ROBERTSON & CO
Stockholm

Motto: »Har grafven ingen tunga?»

(Den öppna platsen utanför Kyrkogården. Himlen är dyster. Månan skymtar eldröd fram genom svarta moln. Stormen hviner öfver fältet. En Man, som bär omkring och utbjuder till salu »Koleran i Norrköping 1853» uppträder på Scenen. På något afstånd synes en ung sorgklädd Qvinna styra sina steg åt Kyrkogården).

MANNEN håller följande monolog:

I tider af allmän nöd tystna de små enskilda intressena och en högre, oegennyttigare anda synes lifva hvar och en att i sin mohn frambära offer på människokärlekens altare. Detta kommer oss att känna nöden mindre bitter, bördan mindre tung. Vi äro alla i en slags hänförelse, såväl öfver de drag af hjeltomodig sjelfupppoffring, hvilka vi skåda rundt omkring oss, som ock — skola vi bekänna det! — öfver de ganska tillfredsställande handlingar, hvarigenom *vårt eget* patriotiska nit *kommer i dagen*. I den gemensamma faran sluta vi oss närmare tillsammans, lida vi så gerna tillsammans. De försakelser, som vi måste underkasta oss, se vi delas af alla andra. Det uppstår en viss frihet och jemlikhet inför den alla drabbande förhärjaren. Men — då nöden upphör att trycka alla; då faran är öfverstånden; då den sannolikhet att duka under, hvilken förr, lik ett Damoklessvärd, sväfvade öfver *allas* hjessa och jemnade förhållandet emellan dem, som verkligen drabbades af olyckan, och dem, som i nästa ögonblick *kunde* hemsökas deraf — då denna sannolikhet icke vidare blef så stor; då skillnaden emellan de olyckliga, som lida af det ondas följder, och de sälla, för hvilka utsigterna alltmera ljusna, ånyo framstår i hela sin skä-

rande motsats; då tröst ej mer kan hemtas af farans gemensamhet; då sinnena, som under sjelfva kampen med fienden varit spända och livvade, ånyo slappas af; då sorgens och saknadens bittra andar börja göra sin rund i de öfvergifna hyddorna, med förnyad häftighet börja tära sig in i de toma, öfvergifna hjertan — då, o! då är en tröstare, en hugsvalare välkommen; då behöfs för samhället, då behöfs för den enskilde en man, som icke blott under farans stunder visat sig våga allt för likars väl, utan hvilken själsspänstighet jemväl räcker till utöfver olyckstiden; så att han kan "*drypa tröst i saknadens malörtsbägare*"); — så att han, *utan att sjelf vara uppfostrad i religionens sanningar*, kan "upprepa till tröst för de sorgsne och saknande hvad *dessas egna hjertan*, uppfostrade i Religionens sanningar, säkert sagt sig sjelfva *bättre och med en större öfvertygelsens kraft*". (Nå! derpå kan då inte vara så mycket att undra. Snarare kunde sättas i fråga, hvad dessa då skola göra med den *sämrre* trösten efteråt; — men denna fåvitska fråga kan endast göras af dem, som icke sjelfve hafve sörplat ur den förträffliga tröstekällan.)

Norrköpings stad har varit hemsökt af en sådan nödens tid och derunder fått pröfva sanningen af mina nyss anförda ord. Men Norrköping har ock, efter nödens utgång, haft lyckan att inom sitt sköte fostra en oförliknelig tröstare, som med ett lika varmt hjerta, som oegennyttigt nit, har uti ett *Minne och Testamente till de af Härjaren skonade*, tryckt i år, (och hvaraf inkomsten påstås vara (?) *hemligen* testamenterad till åtskilliga skonade nödlidande) skänkt åt oss, som i koleran förlorat det dyrbaraste vi egde här på jorden — våra föräldrar, makar, barn och vänner — skänkt oss säger jag, nästan för intet, några få, men herrliga blad, hvilka visserligen blott "*till en del* hafva till syfte att skänka tröst åt blödande hjertan", men hvilken del haft ett till den

*) Alla med citationstecken (" — ") försedda ord och meningar äro hemtade ur en i Norrköping utkommen skrift: *Koleran i Norrköping 1853. Till de af Härjaren skonade ett Minne och ett Testamente*.

grad hugneligt inflytande, åtminstone på mitt (— *hickar* —) blödande hjerta, att jag icke blott anser mig böra högljudt lofva och prisa den ädle själasörjaren och hjertekännaren, som tecknat dessa ovanskliga drag, utan jemväl till och med uppköpt en mängd exemplar af den ypperliga skriften, för att bidraga till dess spridande kring palats och hyddor. — Men se! der kommer en sörjande som behöfver tröstas (*den sorgklädda qvinnan kommer honom nära*). — Stanna min unga vän! Ska' det inte vara — lite tröst? — för bara 5 skilling riksgäldssedlar. (Ty detta pris svarar ungefär emot *den del* af boken, som innehåller tröst). — Vill hon inte hafva lite tröst på *religiösa* grunder, lilla snärtan? — Lite "riktning" åt sina tankar som skall göra "att hon finner döden mindre fruktansvärd" och lifvas i "hoppet om ett återseende, hvilket lik den skönaste morgonrodnad flammor för den troendes öga undan grafvarnas natt?" — Bjud mej något!

QVINNAN (*köper ett exemplar af skriften. Skyndar sedan in på kyrkogården, der hon ibland de många grafkullarne öfver de i koleran aflidne upptäcker sin fars och mors gemensamma hviloplats. Hon kastar en blomma på grafven. Nedsjunker derpå under tårar; men uppreser sig åter hastigt; ögnar en stund i den nyss köpta skriften, hvarvid ett drag af ljusning genast öfverstrålar det förr sorgbundna anletet. Hon utbrister sluttigen*):

O! "Grafvens anblick och påminnelsen om den kunna ej hafva något den djupare själsfriden störande för andra än dem, som sjelfva stäcka, genom för långt drifna tankar på det jordiska lifvet, sina blickar in i evigheten". Ja, det är sannt! Jag känner det så innerligt. Nu fasar jag icke mera för den tanken att jag här står ensam på min faders och moders graf. Endast *sådana* människors själsfrid kan störas, hvilkas tankar äro *för långt drifna* på detta jordiska. Så är det. Så måste det vara! — Ack! att jag blefve antagen till skänkjungfru på ångbåten! — Sedan kan jag ju lätt få någon indräktig plats i Stockholm — först på något utvårdshus och sedan — — hvad vet jag! Men — äro icke dessa tankar syndiga? Förbjöd mig icke min mor alltid att vända min håg åt den der "riktningen"? Dock — lugna dig mitt svaga, oroliga hjerta! Inte kan väl "Försynen" tycka att dessa tankar äro *för långt* drifna på det jor-

diska? Jag uttalar ju blott några oskyldiga framtidsförhoppningar. Eller jag undrar just *huru långt* man får gå, innan man *sjelf stäcker* sina blickar från att kunna skåda in i den evighet, i hvilken man eljest, utan ett sådant enfaldigt och gudlöst stäckande, naturligtvis kan få ständigt och jemt blicka in? — Står det inte något derom i boken? Har han inte mätt ut det för mig? — Nej! det var skada. Men hvad är det jag ser!

(Grafvarne öppnas framför hennes fötter. En bred, rikt upplyst hvälsd gång visar sig. En stor, ståtlig portal med gallerdörrar presenterar sig i fonden. Derinom kunna skönjas en mängd Dimfigurer i bengalisk eld.)

Öppnas der icke grafvarnes stängsel — ser jag icke der många gamla bekanta, som dött i koleran? Skulle detta verkligen vara en sådan der "blick in i evigheten"? Hvilken förträfflig menniska, den kolerabokens författare, som visste att våra blickar in i evigheten endast fördunklas af oss sjelfva, om vi näml. äro *alltförmycket* begifna på detta jordiska lifvet! Huru glädjande denna min egen erfarenhet, att de tankar hos mig, hvilka jag nyss ansåg litet betänkliga, likväl icke öfverskridit gränsen af detta *alltförmyckna!* — Der är ju evigheten lifslevvande midtframför ögonen! Jag vill skyn-da fram till gallerporten. Ah! se Anders, Pelle och Staffan. — Men de se så ledsna ut. Förr i verlden voro de aldrig ledsna. Bestås här då icke några "malörtsdroppar"? — Nå, än si der då! der går han ju, den gamle *Fylljockum*, som vi kalla' honom — han, om hvilken alla menniskor sade, att han hade supit ihjäl sig — *i koleran*. Der står han nu, midt ibland en hel hop gastar, och tyckes vilja hålla ett tal för dem. Jag undrar just hvad han kan hafva att förkunna! Tst! nu komma de närmare. Låt höra — hvad säger han, den otäcken? *(lyssnar.)*

JOCKUM (håller tal): Mina Herrar! En stor Författare säger på ett ställe: "sorgen och saknaden — och hvilket menniskolif är väl fullkomligen fredadt från dessa den menskliga tillvarons trogna ledsagare — söka ju sin vissa tröst i hoppet att, om ^{me}ej förr, griften dock skall mottaga sista tåren och upphemta den sista sucken." — Hvad sägs om slikt,

m. Hrr? Är det icke skönt? Tycker man sig icke nästan frestad att lyckönska "den mensklige tillvaron" (eller hvad hon kallas) för det hon eger berörde trogna ledsagare, och alltså är i tillfälle att kunna få komma i åtnjutande af den trösterikt hoppfulla vissheten "att, om ej förr, griften dock skall mot-taga sista *tåren*" (ne gutta supersit!)? — Likväl, såsom Her-rarne torde finna, äro dessa tröstegrunder egentligen ämnade endast åt *sådana* gråtande, som sörja, *öfver andra*, som o-egennyttigt förnöta den ljuftva resten af mensklig tillvaro i kvalfull smärta öfver de förtidigt borttryckte, emaljeradt älska-de; — såsom vår store Författare säkerligen skulle hafva uttryckt sig, — och hvilka, om de icke äro alltför oresonliga, väl måtte känna betydlig lindring i sitt bekymmer vid den hugnerika tanken att, så snart som de blott fått tillgodonjuta den dyrköpta rättigheten att oupphörligen gråta och jämlra sig under loppet af 10, 20, 30 — kanske på sin höjd 50 å 60 år, så skall det sedermera ofelbarligen en gång taga slut på jämmern och eländet; — så framt eljest icke händelsevis så illa åtbure, att de lefde ännu längre: — *denna vissa tröst i hoppet*, hvarpå vår Författare bjuder mot kontant erkänsla, hafva de ju i alla fall (näml. om de köpt boken), och mera kan man ju icke rimligtvis begära. — Hvad åter angår dem, som icke blott låta sorgen öfver andra trycka sig, utan hvilka der-jemte hysa fruktan och bäfvan för *sina egna* lilla lif, eller dem, hvilka uteslutande äro i sistnämnda prædikament; så kan der-emot ofvanstående tröstegrund, så god den än är, likväl icke, enligt hvad lätteligen kan inses, vara alldeles tjenlig; ty den föreställningen att en gång *den sista tåren* skall emottag-sas, icke af den törstande *strupen*, utan af *griften*, är ju snarare förfärlig, än tröstande. Men se! äfven härför finnes råd. För sådana olyckliga gäller till hugsvalelse hvad ytter-ligare är förträffligt sagdt af vår store Författare: "I sakna-dens malörtsbägare" (unter uns gesagt, m. Hrr! så ger jag *gröna döden* hin, något bättre vill jag hafva i bägarn), "i saknadens malörtsbägare drypes *en droppa*" (eller *två!*) "tröst af den tanken" (åter af en *tanke!* — en gruflig rikedom på tankar hos vår store Författare!) "att vår framtid är föga annat än ovisshetens öken." — Föga annat än! — —

ovisshetens öken! — — Satans karl att slå hufvudet på spiken! Märken J icke, go' Herrar det utomordentligt fina i detta uttryck? — Det tycks vid första påseendet icke ligga så mycket tröstande i en sådan ovisshet, helst som den framställer ett ödsligt, ökenartadt perspectiv. Men på djupet framskymtar för den, som *vill se*, en gripande sanning. Besinnen, m. Hrr, besinnen, om vi på förhand visste, att vi skulle för f-n i våld allesammans, hvad en sådan *visshet* skulle vara bra mycket oangenämare, än den pikanta ovisshet, i hvilken vi nu under livets lopp lyckligtvis sväfvat, och hvars trösterika natur vår Författare förstått så skarpsinnigt framhålla! — Evigheten med dess belöningar eller *straff* (ty i *evigheten* får väl Gud obetingadt hafva i behåll äfven sin rättighet att straffa — om än några stora Författare skulle vilja här i *timligheten* förneka Honom denna rätt). — Evigheten kommer sålunda öfver oss såsom en *attrape*, en öfverraskning, som det vore bra hårdt att gå miste om genom några obehöriga förkännningar. Vi må fördenskull skatta oss lyckliga att hafva kunnat så länge få njuta vårt sorgfria väsen. Tids nog kom den oväntade rösten: *Du dåre; i denna natt skall man kalla dina själ ifrån dig.* Vi kunde ju, så länge detta olycksbud ännu icke afhörts, alltid hoppas, såsom äfven vår Författare vidare benäget upplyser, att "Försynen" *icke alltid* handlar på egen hand, utan en och annan gång "på bud af Den, hvars allvetenhet genomtränger det dunkla kommande", — åtminstone när det är fråga om att "*tidigt* sluta en bana, så löftrik den ock må vara". — Skada blott att härvid icke tillika blifvit ådagalagdt, hvarifrån Försynen *vid andra*, än sådana tidiga och löftrika *tillfällen* hemtar sina bevekelsegrunder!

Hvad nu mig sjelf vidkommer, m. Hrr! så får jag, sanningen likmätigt bekänna, att jag icke hade något gagn, hvarken af vissheten eller ovissheten af framtidens öken. Jag lefde för det mesta i *det närvarande*, såsom folk i allmänhet och en *toujours*, munter gammal gosse i synnerhet egnar och anstår. Endast då och då kastade jag några små sötsura blickar in i den s. k. evigheten, heldst då jag märkte att det ännu fanns enfaldigt folk, som tyckte om att höra på sådant

dumt snack. Jag hade ingalunda förbisett att Skaparen försett min vilja med det lilla epithetet *fri**). Och fri fortfor min vilja ock att vara under hela min ungdomstid, utom ett par gånger, då jag fick risbastu af far min, derföre att jag — *snattat* en liten smula förbuden frukt ur trädgården; men ehuru jag mycket väl erinrar mig att gubben ganska eftertryckligt inskärpte lagen på min kropp, så har jag dock på sednare tider blifvit alltför upplyst, för att kunna hysa den löjligen inbillningen, att min fars mening med bestraffningen kunnat vara någon annan, än att *pröfva* den *dygd*, hvarpå jag visat prof då jag snattade. — Under mina sednare år har samma vilja, enligt hvad *jag* kan *ensfaldeligen* begripa (jag är här *ironisk*, som ni sen, go' Hrr), alltjemt fortfarit att vara fri, mycket fri. Dock måste jag äfven nu göra undantag för de tillfällen (visserligen icke så sällan inträffande) då jag råkade komma i närheten af s. k. *toddy*. Då tycktes näml. min sjelfbeherrskning likasom alldeles upphöra; då var min vilja ovilkorligen riktad åt det hållet, der toddyn befann sig — och såtillvida icke fullkomligen *fri*. Emellertid — och till gendrifvande af det påståendet, att jag derföre skulle "alltför mycket" lidit intrång i den vid verdens skapelse gifna och efter syndafallet mig (*och ingen annan*) tillgodohållna friheten i viljan — så får jag härmedelst högtidligen förklara, att jag många, många gånger *icke ens af toddy* kunnat beröfvas min viljas frihet. Detta inträffade näml. vid de tillfällen, då ljufva toddy-ångor från vänster uppblandades med aromatiska *punsch*-flägtar från höger. Voro nu båda dessa slags varor *lika starka*, så hände sig *följaktligen*, att jag var fri och oberoende i förhållande till hvar och en af dem för sig; men tvånget (ty ett sådant fanns olyckligtvis äfven på denna ståndpunkt) bestod nu deri att jag ovilkorligen *måste välja* endera sorten. Jag sväfvade då länge nog i denna *trösterika ovisshet*, hvilken i vårt uppbyggliga testamente prisas såsom särdeles lugnande, men hvilken jag deremot alltid fann beledsagad af en olidlig oro,

*) Se Norrköpings Tidningar 1853, N:o 100, vid anmälan af den ny-utkommande »Väktaren, Tidning för Stat och Kyrka.»

endast att förlikna med den förbannade stundens, då jag fick koleran, der jag låg i rännstenen, och det blef *slut* på eländet, som ni veten — eller som ni, likasom jag, kanhända icke veten.

KONJANDER (en annan af Dimfigurerna) (*uppträder nu på talarestolen, hostar och yttrar sig som följer*):

Mina åhörare! Icke endast ur *de bildades* tänkesätt, utan "äfven ur den *allmänna folktron*" har nu *omsider* "utgått den vidskepliga, att icke säga hädande tanken att de allmänna olyckor, som då och då drabba hela samhällen, omedelbart utgå från den eviga försynens händer, såsom en *vredgad* (!) Guds straffdomar öfver ett folk, som *föraktar* (!) honom."

EN RÖST FRÅN AFGRUNDEN: Hur vet Herrn det?

KONJANDER: *Jag* vet det visst icke; men vår store Författare vet det, och det må vara nog för oss. Herrarna torde iakttaga att frågan är om *hela* samhällen (icke om några halfvor eller terzer!) och så till vida är ju äfven *denna* "tanken" af vår store tänkare särdeles välkommen i anseende till det klara ljus, den sprider öfver en af mensklighetens viktigaste lifsfrågor. En *Paulus*, en *Augustinus*, en *Mårten Luther* (ä' de bekanta?) äro så tillsägandes skolgossar i jemförelse med vår store Författare! Men dessa hade också den oturm att lefva före det af författaren uppställda "omsider", och kunna väl följaktligen icke hafva så stor auctoritet- eller hur?! Dock — hvi tale vi om annan *auctoritet*, då vi ju hafva en sådan af prima qualité midt för vår näsa! — Men till saken! — När endast *enskilt* olyckor tagas i betraktande, är det stundom lätt nog att följa öfvergången från orsak till verkan. Om t. ex. en stor Författare skulle en afton hafva intagit för mycket spirituosa eller i hög grad öfverlastat sig på något annat hyggligt sätt (vi antaga nu blott *möjligheten* af en sådan händelse) — och om han kort derefter blefve lidande af magkramp, så att han t. ex. dog på kuppen. Alla menniskor skulle då (förutsatt att det ej fanns någon kolera att skylla på) med en mun säga: *han föll ett offer för sin förtröstan på sina naturkrafter, för ett "alltför långt drifvet" experiment med sin "fria" vilja.* Eller

om en annan *dylik* blefve (hvilket har ännu mindre sannolikhet för sig) försatt i den obehagliga ställningen att nödgas underkasta sig en mensklig straffbestämning, — t. ex. *att hängas*: det vore då ingen stor svårighet att ur mannens föregående lefnadshändelser steg för steg följa den småningom skeende utvecklingen ända till dess att mognaden inträffade. Sjelfva de verkande orsakerna voro härvid jemväl lätta att utforska: i förra fallet verkade ju skenbarligen *naturlagarne* på magen, i det sednare *statens lagar* på halsgropen — och några andra lagar gifvas ju kanske icke?! — Långt svårare och mera invecklad blifver deremot uppgiften, då ett helt samhälle är det lidande subjectet. Ett sådant (såsom *helt* betraktadt nämligen) kan svårigen hemsökas af magplågor — och icke heller gifvas väl många exempel på att en sådan *moralisk* person (*persona moralis*) blifvit, trots all dess dygd, contumaciter dömd *att hängas*; åtminstone synes all fara i detta hänseende numera vara betydligt aflägsnad, sedan samhällena sjelfva börjat vilja taga lagskipningen om händer. Detta allt är ju klart som dagen. — Men när nu likväl någongång händer, att magarne så allmänt råka i oordning, att det ser ut som om *hela* samhällskroppen vore sjuk (om *själen* vilja vi inte ens tala); — huru kunna vi då förklara detta besynnerliga fall? Kunde man blott helt enkelt påstå, att samhället *utgöres af* alla dess *enskilda* medlemmar, så vore det ingen konst att reda härfran. Vi hade ju då åter till vår upplysning det sköna uttrycket af alltför ofta-berörde författare: ”då försynen tidigt slutar en bana (n. b. en *enskilts*), sker det på bud af den, hvars allvetenhet etc.” Med samhällen är deremot ett helt annat förhållande. Dessa kunna och böra ju streta emot en olycka, den må nu härleda sig ofvan- eller *nedan*-ifrån; — Och alltså, menar författaren, kan den icke härleda sig *ofvan*-ifrån (men tänk om den kom *nedan*-ifrån?). I stället för att grundligare inlåta sig på denna tvistiga fråga, afhugger författaren knuten med ett tillfredsställande orakelspråk af ungefär följande lydelse: *enligt mitt sunda (!) förnuft kan det icke vara annorlunda — och alltså är det så* (författaren glöm-

mer, att det äfven gifvas *förnuft*, som, om de ej kunna, åtminstone *böra* vara *annorlunda*).

Vi böra hålla honom räkning för denna nya upplysning åt menskligheten — m. Hrr! Vi känna numera visserligen huru med saken förhåller sig, gudnås så visst! men för vissa orsakers skull måste vi ju finna det i sin ordning, att han fortfarande lärer ut sin visdom åt hjälpbehöfvande själar — ä'ke så? — Ett groft misstag har han emellertid begått — icke *i sak*, utan *i sättet*. Han borde icke alls omnämnt, att en sådan gammal orimlig fördom någonsin varit herrskande: att Gud skulle *straffa* ett samhälle, en *moralisk* person! att ett samhälle i *våra dagar* (!) skulle kunna tänkas *förakta* Gud! — Ha! ha! ha! — Det kan ju åstadkomma mycket ondt, att ens låta enfaldigt folk höra sådant. De skulle måhända af sig sjelfva aldrig fallit på den aflägsnaste tanke åt det hållet. De skulle måhända af nyfikenhet höra efter hvarifrån en så besatt idé kan härleda sig, och dervid möjligtvis blifva hänvisade till en gammal föraktad (?) bok, deri det ofta omtalas sådana Guds straffdomar, både sådana, som *redan inträffat* och sådana, som *skola ske*; både öfver enskilte och hela *samhällen*. Det skulle kanke läsa om en *pestsjukdom* i tre dagar under konung *David's* tid, kvarunder *70,000* människor borttrycktes. De skulle kanske enfaldigt tro på sanningen af det som profeteras om den hunger, krig, nöd, *pestilentie* och allsköns elände, hvaraf den syndiga världen skall hemsökas i de yttersta tiderna. De skulle åtminstone ett ögonblick kunna hejdas af den tanken: *Det kunde ju likväl hända att dessa orden äro sanning!* — och skulle icke en sådan *obildad* människa på det viset kunna blifva förd bakom ljuset, såvida hon nämligen ansåg säkrare att tro på dessa barnsagor, ansåg tryggare att tro på *bibelns*, på *Guds* ord, än på vår store Författares? — Inbilliga folk, att Gud har sin hand med, då människorna blifva plågade! ha! ha! — Koleran finnes ju i luften, eller går igenom de fina nerverna, eller ligger i jorden, eller i vattnet, eller hvarförinte uti solen, månan och stjernorna — hvem vet hvar? Derom skola väl Hrr Doctorer kunna lemna besked, ty närmast dem tillkommer väl bestämmandet af den saken,

skulle jag tro, — icke Gud. Men Doctorerna hafva ju icke ännu kommit underfund dermed? — Inte det? — "Ah! det gifves mycket emellan himmel och jord, hvarom vår philosophie ej kan drömma, men som en kronolänsman har på sina fem fingrar" står det i pjesen — Ja! que faire! vi få väl vänta då så länge, till dess de komma underfund dermed, och under tiden låta vår store Författare trösta oss med sina malörtsdroppar. (Jag talar nu på den lidande mensklighetens vägnar — m. Hrr) — Att Gud kunde hafva sin hand med, då fråga är om straff! hm! hm! — Hvad kan *Han* göra med luften, om den *händelsevis* (af sig sjelf?) blir oren? Hvad med månan, om den skulle råka i olag? Gott behüte! — Eller *kan* då Gud, den allsmäktige, verkligen göra hvad *Han* vill?! Rådfrågar han icke förut några stora författare om deras mening? — Allt detta blir frågor, hvilka författarens obetänksamhet uppväckt genom att ens omnämna möjligheten af den tron att Gud någonsin straffar i sin rättvisa vrede. Denna obetänksamhet ursäktas icke en gång af de ironiska utropstecken, hvarmed orden *vredgad* och *förakta* äro försedda. — Ett samhälle *nu för tiden* skulle *förakta* Gud! Det är ju icke tänkbart i våra dagar, då man deremot gör så mycket för Gud (detta är ju meningen?), att det snarare är fara värdt, att människornas tankar blifva "alltför långt drifna" på det Gudi tillhör, än på detta jordiska lifvet! (detta är ju meningen?) Åtminstone framställas ganska ofta dylika farhågor af dem, som — i *detta enda hänseende* åtminstone — äro *måttlige*. Det kunde vara skäl att tala om sådant under franska revolutionen af år 89, då man aflyste Guds dyrkan och uppsatte *en sköka* på Herrans altare, hvilken man tillbad såsom en representant af *menniskoförnuftet* (!). Men *nu* — hela 60 år efter denna lilla menskliga distraction, som likväl för en tid "stäckte blickarne in i evigheten"! — att nu tala om gudlöshet hos människor, hos *Christna* människor, kanske *goda Christna* människor, nu sedan verlden gått så långt framåt i upplysning — och följaktligen också uti Gudsfruktan, ty det ena följer väl med det andra; och vill det inte följa med, så kan väl ingen hjälpa det (?) — att nu tala om att vi också sko-

la *frukta* Gud och inte bara *älska* honom (det är så ljuft att blott få älska!) — sådant är ju *hädelse*, är ju rent spektakel — hvafalls? — och för resten: att skrifva en bok, som är testamenterad åt ett samhälle (n. b. sålunda att testamentet är underkastadt *lösen*), och i samma bok sätta ifråga möjligheten att samhället icke vore i alla afseenden fullkomligt — det hade ju varit bra dumt! Och *dum* är vår store författare icke, som bekant är. Sunda förnuftet (*hans* inberäkndt) säger ju tydligen, att dylikt omöjigen låter sig göra. Ty om sjukdomen vore en straffdom, så skulle ju menniskorna, liksom Turkar och Hedningar, mena sig vara oundvikligen hemfallna åt ödet (såvida de åtminstone *menade* efter konstens reglor) — och följaktligen, menar vår Författare, icke göra någonting för att lindra eller afvända det onda (— att emellertid sjelfva Turkarne stundom kunna göra fria tanke-utflykter, ödet till trots, visar våra dagars krigshistoria —). Konsten blir här att finna *hvad* som är straffdomen och *huru långt* den sträcker sig. Vår Författare, som dock visar sig disponera öfver rätt djupa *evighetsblickar*, har icke utredt denna fråga; och *det* är icke bland det sämsta han gjort här i verlden. Låtom oss derom orda något! — Att vara *mycket törstig* är en stor plåga, såsom vår Författare vet. Men att derjente nödgas hafva omtanke för att skaffa sig en god läskedryck, att nödgas resa sig upp från den beqväma hvilosoffan och kanske med ansträngning föra "malörtsbägaren" (?) till munnen — detta är ju också en stor plåga. Hvilkendera plågan är nu att anse såsom följderna af vårt medfödda syndaförderf? (Jag menar naturligtvis förderfvet hos alla andra, utom Författaren.) Svara på den saken utan att blekna! Vidare — det gifves en sinnrik straffinrättning af symbolisk natur med benämningen *Trampqvarn*. De värda delinquenterna ega rättighet att oupphörligen trampa på ett ofantligt kugghjul, de få liksom promenera uppför en trappa; men rättigheten blifver nästan en skyldighet vid besinnande deraf, att i samma stund någon ville upphöra att begagna sig af promenaden, så blifver han krossad af de nedslående kuggarna. Ligger nu sjelfva straffet i *krossandet* under hjulet, eller består det uti den *mödossamma pro-*

menaden, hvarigenom man uppskjuter den hotande förintelsen? Tala om för de promenerande att sjelfva straffet egentligen ligger deri, att de skola krossas af hjulet, och öfverlemna sedan åt dem sjelfva att derefter bestämma om sitt *öde* — månne de skola fortfara att trampa, eller på turkiskt manér af maklighet, låta kuggen slå ner? Jag är nästan fullt säker på att vår Författare sjelf, om han råkade i en så obehaglig nödvändighet, skulle i det längsta söka sin förebild i ekorren i rullburen. — Dock, hvi tala hädisk ord om straff och straffanstalter! — Endast för att *pröfva* oss, är det ju naturligtvis, som Gud låtit koleran få grassera ibland oss. Endast "skiftande pröfningar", hafva gått öfver oss. Endast i "pröfningens skola" hafva vi någon tid måst sitta på lärobänken — tramtrara! Det var måhända för att pröfva, huru länge vi skulle kunna låta bli att supa oss fulla (ett prof, som slagit mer och mindre väl ut), eller kanske huru länge vi skulle kunna uthärda med någorlunda mensklig diet, utan att dagligen öfverlasta oss med läckra maträtter (jag talar nu om *de bildade* förstår sig); eller också möjligen för att pröfva, huruvida det ibland oss fanns några individer, skickliga att vara ledamöter i en väl ordnad sundhetsnämnd? — ty några egentliga prof af *hjertan och njurar* lära väl numera icke få anses kunna ske, — dertill fordras först och främst några passande hjertan och njurar; men de bästa, som finnas af den sorten, måste ju användas ragouserade på våra bränvinsbord? — — Jag vill icke orda mycket om mig sjelf m. Hrr! Jag var, som ni veten, sträng spärrist i lifstiden och skulle ingalunda tillåtit ens sjelfva "försynen" att komma mig för nära, vare sig med några straff eller pröfningar. Jag pröfvade sjelf hvad mig sundt eller osundt var, och ni kunnen lita på att jag ej nyttjade några dåliga varor. Sålunda fann jag mig väl till en tid, så länge förråderna räckte till; — men omsider tog konjacken slut, *konjacken*, mina Herrar! Och som jag nu icke kunde, i egenskap af consequent spärrist, pläga någon gemenskap med den öfriga verlden, så måste jag lida ensam. Jag pröfvades hårdt, mina vänner! En gång blef "saknaden" så olidlig, att jag ej kunde "tillbakahålla den sucken: *Ack att äfven jag varit bland*

dessa till den eviga friden hemgångne!" — Och sannerligen! det dröjde icke länge förr än min suckan gick i fullbordan. Det går blott an till en tid att lida brist på *det enda nödvändiga*. Jag stod ej länge ut dermed. *Jag dog!* dog som en hund, utan en glädjande tår på mina förtorkade läppar, utan en sörjande tår på min döda mull — uff! — Den enda tröst, jag har i behåll efter denna fördömda händelse, är vissheten "att de eviga idéerna aldrig bero af de svaga verktygens timliga tillvaro, utan fortgå seklerna igenom, tills de utspridt hela rikedomerna af sin välsignelse öfver jorden". Egoismens "eviga idé", för hvilken jag blef martyr, skall nog efter mig finna flere hjeltedmodiga försvarare (*bockar sig*).

Rop från venstra sidan: Ned med spärristen! Ingen spärrning mer! Vår vilja måste vara fri!

Rop från högra sidan: Lefve Konjander! Lefve spärrningen! Lefve vår store Författare!

En neutral röst från centern: Den ene *drack* ihjäl sig, den andra *törstade* ihjäl — Ha! ha! ha!

(*En batalj uppstår emellan de båda partierna, hvarvid vederbörande till vapen begagna eldgafflar, bryllå-halster, toma bottlejer. Thielemans droppar och andra lifsfarliga saker — till dess slutligen SURTUR kommer och insveper hela scenen i eld, rök och damm. Qvinnan, som allt dittills stått vid gallerporten, flyr förfärad derifrån. Jorden tillsluter sig åter efter henne.*)

Slut.

EPILOG.

Straxt efter omnämnda händelse fann upptecknaren af dessa rader den arma qvinnan i ett beklagansvärdt tillstånd, närmast att förlikna med en "för långt drifven" clairvoyance; och det är af hennes mun han fått de meddelanden, som satt honom i stånd att öfverlemnna åt allmänheten detta *Testamente*.

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Centimetres

TIFFEN® Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

